

Yerushalyim Yearning

Purim 5784

290 \ INSIDE PURIM

R. Strickhoff

קפא

הזדהב

3 קיוצ

שרביט

Purim took place at a pivotal juncture in Jewish history, when the Jewish people were plagued with turmoil and upheaval. Not sixty years earlier the First Beis HaMikdash had been destroyed, and the Jews were exiled amongst the gentiles. Shortly before the events of Purim, under the reign of the Persian king Koreish (Cyrus the Great), the construction of the Second Beis HaMikdash began. However, when Achashveirosh took power, he heeded the advice of his advisor Haman, among others, and suspended all building operations.

The Megillah opens with the depiction of Achashveirosh's party in the third year of his reign. Chazal explain that one of the reasons he threw the party at this time was to celebrate the third anniversary of the moratorium on the construction of the Beis HaMikdash (see 3.13). It took the entire episode of Purim, which spanned nine years, and Achashveirosh's demise a year later, to

pave the way for the resumption of construction and the return of a significant portion of the Jewish people to Eretz Yisrael.

עומדים אנו בשערי המגילה, וכל אחד ניגש ללמוד את המגילה בכל שנה מחדש, ומוסיף עוד ועוד חידושים, ציצים ופרחים, והכל נבנה ומשתלב כמוחזי כאריח על גבי לכינה עם כל הידיעות ודברי חז"ל שכבר היו ידועים לו מקדמת דנא - עוד משחר ילדותו, כאשר למד את מעשה המגילה באופן ובהבנה של 'בן חמש למקרא', ומידי שנה מוסיף על זה עוד ועוד פרטים וחידושים.

ובאמת יש לו לאדם להיות מוסיף והולך בתורה ומצוות, אך מלבד ההוספה ב'כמות' של ריבוי ידיעות כדו, יש גם להוסיף הסתכלות יותר פנימית בכל הצורה בה ניגשים לתורה ומצוות, ולכל יום טוב, וכדלקמן.

מעשה רקם 5 29 9

הקדמה: הג ומגילה של גלות וגאולה

אחד הנושאים המרכזיים העובר כחוט השני בכל כתבי הקודש, הוא ייחורו של ישראל אשר נבחר ה' אלהיו בו (דברים י"ח) - היינו קדושת הארץ והמקדש, מיבראשית ועד ייעלי שורים בספורי התנ"ך ובחלקים העיוניים שבו מצוות, עניינות, אהרות ונבואות שעניינם ארמת הקודש הלא היא ארץ ישראל, סיפורי המקרא התרחשו רובם בארץ הקודש, ואף אלו שאירעו על אדמת נכר - ויקתם לארץ ברויה ויפוטוה'. גם החלקים העיוניים שבתנ"ך, רוויים ב'אירא דארץ ישראל', על הנבואות כבר נאמר 'כל מי שתנבא, לא נתנבא כי אם בה או בעבודתה', ואפילו ספרי החכמה, שהם לכאורה מעבר ומעל לצמצום המקום המסיים, משפטים ומשפטים בתיאורי טבע הארץ.

ינאת מכלל זה היא מגילתה של אסתר, שכל עלילתה מתרחשת בגלות, ומראשה ועד סופה סמוגה היא בתיאור הוויתם של היהודים בארץ לא להם. אין בה לא קדש ולא מקדש, לא טבע הארץ וקדושתה, ולא כיסופים אליה. בספרים אחרים בתנ"ך שהם מערניים למגילת אסתר מבחינת תקופת הזמן, הלא הזמנה חגיז כרת ומלאכי שבנואים, דניאל עורא ונחמיה שבכתובים, יש אכור, רב או מעט, לארץ הקודש ולמקדש. יודעה היא מגילת אסתר המתעלמת מכל אלו. גם התופעה היהודאית של ירושלים במגילה טבועה היא בפסוק, שיש בו ארבע לשונות של גלות 'אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם כינה מלך המדינה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל' (נ"ח). בביבול רומז המקרא שלא העם לבדו

מזוגין להון, וכן מיכלי (מאכלים) דיהבו להו לישראל הוו בשילי ליה על ידי ישראל, דלא הוו אנסי להו למיכל ולמשתי מאי דאסר להו, וזה שאמר 'אין אונס', והיינו דכתיב 'לעשות כרצון איש ואיש'¹⁹.

הרי כל הסעודה הייתה על טהרת הכשרות, וא"כ על מה חרי האף הגדול הזה, שבעבורו נגזירה הכליזה?

הבנת החטאים על רקע התקופה

דומה, שלהבנת הסיבות לגזירותיו של המן, עלינו להאיר את חשכת תקופתו של אחשורוש. שנתיים קודם לעלייתו של אחשורוש למלכותו - עלה כורש מלך פרס לשלטון והתיר ליהודים לעלות לארץ ישראל ולבנות את בית המקדש, הוא אשר נתנבא ישעיהו כמאתים שנה קודם לכן:

"כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו לרד לפניו גויים... הוא יבנה עירי וגלותי ישלח"²⁰.

כורש שולח את זרובבל לירושלים ותתיר לו להתחיל בבניה מחודשת של המקדש ושל ירושלים. נוסף לכך, צייד אותם כורש בכסף וזהב כדי שיהיו להם האמצעים לבניית הבית, והוא פתח בפניהם את האוצרות שנבוכדנצר לקח כאשר הגלה את יהויכין. רוב העם, ובעיקר החשובים והנכבדים שבעם נשארו בבבל, ורק מספר זעום כמותית ודל מבחינה איכותית עולה מבבל.

"כל הקהל כאחד ארבע ריבוא אלפים שלש מאות שישים"²¹.

הן על תקופה זו מדבר החבר בספר הכוזרי, כאשר נשאל ע"י מלך כוזר מדוע אינם עולים לארץ ישראל:

"אכן מצאת מקום חרפתי מלך כוזר, כי אמנם חטא זה הנא אשר בגללו לא התקיים הייעוד אשר יעד הא-לוה לבית שני... כי העניין הא-לחי עמד לחול עליהם כבראשונה אילו נענו כולם

אך דווקא מתוך ידיעה זו שהגלות היא חלק מהגאולה, ומתוך ההבנה שזו הסיבה העיקרית שביניה יש לה לגלות חג משלה, שומה עלינו לחפש גם בפורים וגם במגילה את הגשר והקשר לגאולה ולארץ. משנדרשנו לחיפוש נמצאו לנו גשרים הרבה, וקשרים עבותים, המחברים את החג ואת הספר בעבותות אהבה וכיסופי גאולה אל ארץ הקודש; ברם גם אלה כתובים במגילה כדרכה בהסתה, והם עטופים בתחפושת ולבוש חיצוני כאופיו של החג.

אשר על כן מגילת אסתר ופורים הם גם המגילה והחג של הגלות, אבל בה בשעה הם גם מגילת ארץ ישראל והחג של ארץ ישראל. לשם גילוי הסתרה של חיבת הארץ שבמגילה, והסתרה לבושו החיצוני של החג, ולשם הבהרת הויקה העמוקה שבין שניהם לבין ארץ ישראל - באים הרבנים דלהלן. כמאמר זה נבין את הקשר של חג הפורים לארץ ישראל, ובשלושת המאמרים שאחריו נבין בהיבטים של חיבת הארץ ושנאת הגלות העולים מסופור המגילה. גם כיוסם ההם וגם בזמן הזה, המגילה ופורים מושרשים בארץ הקודש ומשרשים את ערכה בלבבותינו.

כהונה ומשתמש בכלי המקדש³⁵ - לומר ולבשר לעין כל, שאפסה תקוה לבנין בית המקדש ולהקמת מלכות ישראל על אדמת הקדש.

מעשה מוארים דבריהם של תלמידי רשב"י: "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" - אין זה חטא של נהנתנות גרידא, אין זה חטא של אכילת מאכלות אסורים, אלא שיאו של החטא באותו הדור של נמיכות הקומה הישראלית, של שכחת העצמיות הישראלית, שכן הם משתתפים בסעודה שכל כולה באה על ביטול מלכות ישראל, על היותם חלק ממדבר העמים. ועל כך, על ההתרפסות לפני אומות העולם, נגזרה הגזרה³⁶.

מעשה בדור שפרוץ כל כך באי זהותו ובחוסר תפקידו, מובנת היטב אי כריעתו של מרדכי להמן, שכן כך כתב בעל ה"נימוקי יוסף":

"וכל היכא דאמרינן יעבור ואל יהרג, אין לו למסור עצמו למיתה על קדושת ה', ואם מסר הרי זה מתחייב בנפשו. אבל אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש ה' ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם וילמדו לירא את ה' לאהבו בכל ליבם, והיינו דאמרינן (פסחים נג, ע"ב) מה ראו חנניה מישאל ועזריה שהפילו את עצמן לכבשן האש, פירוש ולא השתחוו לצלם שהרי לאו עבודה זרה היתה, אלא אינדרטי של מלכים לכבוד בעלמא, אלא מתוך שהיו רובן טועין וסבורים שהיתה עבודה זרה, היה קידוש ה' במה שעשו"³⁷

אמנם, דורו של מרדכי לא היה פרוץ בעבודה זרה, אבל פרוץ היה, כפי שנתבאר, בנמיכות קומתו ובאי זקיפותו הלאומית, ובאבדן זהותו ובהתרפסותו בפני אומות העולם. ומרדכי שהיה כחסיד וגדול הדור, רצה לעמוד בפרץ ולהחזיר את העם למקומו ותפקידו - שיבין את זהותו. מרדכי אינו כורע ואינו

תיקון החטא - "ונהפוך הוא"

אכן, עת אשר העם חוזר מפחד הסרת הטבעת⁴⁰ אל תפקידו - אל מהותו וייעודו, כאשר העם מקיים את מאמרו אסתר "לך כנוס את כל היהודים" - וחוזר הוא למקורו - לשורשיו שלו⁴¹ - לא עוד עם "מפוזר ומפוזר בין העמים" לא עוד "ככל הגויים בית ישראל". רק כאשר העם צם ג' ימים לתקן את עיון הסעודה - "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" - רק אז, מתהפכת הצרה, ומהצרה עצמה צומחת לה הישועה, והסעודה עצמה שהיתה מקור החטא - היא היא המפתח לגאולתן של ישראל ע"י אסתר שנבחרה בעקבות הסעודה הזאת.

ואחשורוש עצמו שמתנגד לבנין בית המקדש, זרעו שלו - דריוש השני - בנה של אסתר, הוא אשר מורה על בנין הבית.

וכספו של המן - עשרת אלפים כיכר כסף - שנשאר בביתו של המן, הועבר למרדכי ואסתר ומזה נבנה בית המקדש.

"עת צרה היא ליעקב - וממנה יושיע"⁴²

שיחת אליהו (ס' טו)

במשנה במסכת תענית (כ"ו ב'): כתוב: "משנכנס אב ממעטים בשמחה". ובהמשך הגמרא כתוב: "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבים בשמחה". ולכאורה הוא פלא גדול, מה ביאור ה"כשם", מה הקשר והשייכות בין זה לזה? כיצד מזה שכתוב במשנה שבחודש אב ממעטים בשמחה, מוציא רב שמשנכנס אדר מרבים בשמחה, מה הקשר בין מה שקרה בחודש אב למה שקרה בחודש אדר? אם בחודש אדר היה בנין בית המקדש, היה מקום להבין שכמו שהחורבן מחייב ביטול שמחה אז הבניין מחייב ריבוי שמחה. אבל הרי בחודש אב נחרב הבית, ובחודש אדר ניצלנו מגזירות המן, א"כ מה השייכות בין זה לזה? והנה רש"י כתב: "משנכנס אדר - ימי נסים היו לישראל פורים ופסח". ולכאורה צריך להבין למה זה מחייב שכל החודש יהיה בו שמחה.

ועניין זה מתבאר לפי מה שמביא רבנו יונה (שערי תשובה שער ד' אות ט"ו): "ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים מח): בפירוש מה שכתוב (תהלים מח, א): "פה גוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב", כאשר היה אדם עובר עבירה בשוגג היה לבו דואג עליו וחרד ומפחד לחטאו עד שהיה עולה לירושלים והיה מקריב קרבן החטאת היה אך שמו, על זה נאמר: "יפה גוף משוש כל הארץ", ומה שכתוב "ירכתי צפון", על המזבח, ירכתי צפון היה

לקריאה ושובו לארץ ישראל בנפש חפצה. אבל רק מקצתם נענו, ורובם והחשובים שבהם נשארו בבבל מסכימים לגלות ולשעבוד ובלבד שלא יפרדו ממשכנותם ומעסקיהם...עכשיו אין הדברים שאנו אומרים בתפילותנו 'השתחוו להר קדשו' 'השתחוו להודם רגליו' 'והמחזיר שכיתו לציון' וכו', כי אם כדיבור התיכי וכצפצוף הזורז, כי בלא כוונת הלב אנו אומרים דברים אלה"²².

זהו הדור שהיה פרוץ בתודעתו ובשליחותו הלאומית. דור שהיה נמוך קומה, דור שלא ידע את סוד "אתם עדי"²³. הם העדיפו את עסקיהם ואת סירי 'הבשר על פני בנין בית המקדש. וגם אלו שעלו, לא היה עיקר מגמתם בנין הבית, כי אם בנין כל אחד את ביתו שלו, ובית ה' נותר חרב²⁴. חטא זה של נמיכות הקומה ושכחת תפקיד האומה, והשליחות ההיסטורית, בא לידי ביטוי בהדגשה רבה באותה סעודה שערך אחשורוש. שהרי כל מטרת הסעודה הייתה בעטייה ובסיבתה של נבואת ירמיה:

"כי כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם והקימותי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה"²⁵

כל מלכי אומות העולם חששו מאוד מנבואה זו, שכן ידעו הם אל נכון, שאם מלכות ה' תחזור ותשוב להיכלל, שוב לא תהא למלכותם כל משמעות. הן כך אמר אחשורוש לאסתר:

"מה לך אסתר ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך"²⁶.

ובגמרא פירשו מהו "עד חצי המלכות" שמוכן אחשורוש לתת?

"עד חצי המלכות - דבר החוצץ במלכות, ומה ניהו - זה בית המקדש"²⁷.

אף על פי שאין אחשורוש יודע את זהותה של אסתר כי "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה"²⁸, אך החשש הגדול הוא בניית בית המקדש.

וביאר המהר"ל מפראג:

"ובגמרא קאמר עד חצי המלכות - דבר החוצץ במלכות ומה ניהו זה בית המקדש, ג"כ הם מפרשים כי אין הנתינה רק דבר שאין מגיע אל עיקר המלכות, ובית המקדש הוא עיקר המלכות, וכאשר יבנה בית המקדש דבר זה הוא ביטול מלכות אחשורוש, כי מלכותם של ישראל מבטל מלכות אחשורוש, ולכך אמר כאן עד חצי המלכות, ולא דבר שהוא כל המלכות והוא בית המקדש, כי אם יבנה בית המקדש א"כ ישראל הם במלכותם ומלכות ישראל מבטל מלכות אחשורוש שהוא מד' מלכויות שנתן ה' בעולמו"²⁹.

חשש זה למלכות ישראל שתתחדש אחר שבעים שנה, הקיף את כל מלכי בבל ופרס, אשר לכן בלשאצר - נכדו של נבוכדנצר - חרד מאוד על מלכותו, וכאשר עברו שבעים שנה מאז עלייתו של נבוכדנצר לכס המלוכה בבל³⁰:

"אמר [בלשאצר] השתא ודאי תו לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בה...וכתיב ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא"³¹.

לאחר החגיגה שערך בלשאצר, ששמח על אי קיומה של הנבואה, וחשב שמעתה מלכות ישראל לא תיכון עוד, הוא החליט להשתמש בכלי המקדש לצרכיו הפרטיים, אך בו בלילה הוא נהרג על ידי דריוש המדי. כאשר עלה אחשורוש לכס המלוכה³², גם מעיינו היו נתונים לחשבון השבעים שנה, שמה חלילה תשוב מלכות ישראל למקומה או-אז סבר אחשורוש שמניין השבעים שנה מתחיל מגלות יכניה, ולפי חשבונו תמו שבעים השנים בשנה השלישית למלכותו³³, ולכן ערך אחשורוש סעודה במשך מאה ושמונים ימים, שכל מגמתה ותכליתה להראות לעולם כולו ששוב אין ממה לחשוש, שכן אפסו סיכויי מלכות ישראל לשוב למקומה, ומלכות אחשורוש חיה וקיימת. הן זוהי המשמעות הפנימית לדברי המדוש:

"בהראותו את עושר כבוד מלכותו - סעודה ארץ ישראל הראה להם"³⁴.

כלומר, אין אתם זקוקים עוד לארץ ישראל, שכן אבודה היא מכם. וכל שהיה בה - מעתה יהיה לכם כאן. הן זהו הטעם שלובש אחשורוש בגדי

משוש כל הארץ, כי החטאת היתה נשחטת על ירך המזבח צפונה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים נא): בזמן שאדם עובר עבירה ונושא ונותן בלבו תמיד על ענין חטאתו אשר חטא, וחרד ומפחד עליה - הקדוש ברוך הוא מוחל לו.

ואם כך הוא שבית המקדש היה מקור השמחה של כל הארץ, הרי מובן שכשחבר בית המקדש הסתלקה השמחה. ומעתה ואילך, מידה זו של שמחה, כביכול, מסתלקת בכל פעם כשמגיע חודש אב, כי בחודש זה, כל שנה ושנה, מתעורר מחדש העניין הזה של 'אין שמחה', מידת השמחה מסולקת מהעולם.

המקדש. הרי לנו כיצד התנהלה הסעודה; אחשורוש עצמו לבש בגדי כהן גדול ואת השתיה שתו בכלי המקדש. וממשיכה הגמרא (שם): "השתיה כדת, מאי כדת, אמר רבי חנון משום ר"מ כדת של תורה, מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה, אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה". וברש"י: "כדת של תורה - אכילת מזבח מרובה משתיה וכו'", והיינו, שצורת האכילה בסעודתו של אחשורוש היתה דומה לענייני הקרבת הקרבנות בבית המקדש. אחשורוש נהג בסעודה שעשה בארמונו כמו בבית המקדש; התלבש כמו כהן גדול, אכלו כמו בבית המקדש ושתו בכלים של בית המקדש. ועניין זה צריך הבנה מה ראה אחשורוש לעשות כן.

שרי מדי - קרבנות

ובהמשך הגמרא (שם ב) נאמר: "הקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש, א"ר לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר, כרשנא, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך, שתר, כלום הקריבו לפניך שתי תורין, אדמתא, כלום בנו לפניך מזבח אדמה, תרשיש, כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו תרשיש ושהם וישפה, מרס, כלום מירסו בדם לפניך, מרסנא, כלום מירסו במנחות לפניך, ממוכן, כלום הכינו שלחן לפניך". וכל זה לכאורה פלא, לוקחים את שרי פרס ומדי והופכים אותם בדרשת חז"ל לשמות של קרבנות.

ע"פ נראה - וכן מבואר בספרים - שכל סעודת אחשורוש היתה ממש כעין חזרה על עבודת בית המקדש; הוא, כביכול, היה הכהן הגדול. השרים שלו - כל שר נקרא על אחת מעבודות בית המקדש, היה כביכול ממונה על עבודת מסוימת של בית המקדש. הכלים היו כלים של בית המקדש. הבגדים - של בית המקדש. אחשורוש העתיק את עבודת בית המקדש לארמון שלו. וצריך הבנה בכל זה.

גלות פרס ומדי - תענוגות העולם הזה

כל גלות יש לה את הניסיונות שלה, וכלל ישראל נבנה מלעמוד בניסיון של הגלויות. כל גלות יש לה את הנקודה המיוחדת שלה; גלות מדי ופרס - הנקודה שלה הייתה 'עוה"ז', תענוגות העוה"ז. מלכות מדי ופרס - הייתה ממלכת התענוגות של העולם, ואחשורוש מלך בממלכת התענוגות של העולם. והנה ענייני עוה"ז - ענייני החומריות - הם מחיצות חזקות החוצצות בין הקב"ה

נהנו מהסעודה בזמן שהחורבן היה כ"כ ניכר

והנה לכלל ישראל היו במדי ניסיונות קשים מאד. ובאותה תקופה, לא עמד כלל ישראל באותם ניסיונות, כששיא הירידה היה בסעודה זו, בכך שנהנו מהסעודה, דהיינו, השקיעות שלהם בענייני העוה"ז הייתה כ"כ עמוקה עד כדי שישבו, אכלו, שתו, נהנו והתענגו. בזמן שבקושי עברו שבעים שנה מחורבן בית המקדש - אותו בית המקדש שהיה אצל כלל ישראל קדש הקדשים, המקום שבו אפשר להגיע לשיא הפסגות של קרבת אלוקים ושל שמחה אמיתית, מקום ה"משוש כל הארץ" - והחורבן עוד היה 'טרד' אצלם. ולמרות כך, הגיעו למצב שכל כך תפס אותם העוה"ז של מדי ופרס, עד שהיו מסוגלים ליהנות ולהתענג במשתה כזה שבו הופכים את בית המקדש עצמו למקום של חומריות בעוה"ז, שאחשורוש - מלך ממלכת התענוגות - לבוש בגדי כהן גדול, שאת השתייה שמתענגים בה, שותים מתוך כלי בית המקדש, שהאכילה שאוכלים היא כדוגמת עבודת קרבנות, שהשרים - שרי מדי ופרס - מייצגים את קרבנות בית המקדש, ובאווירה כזו לשבת וליהנות ולהתענג, הרי זו עקירה מוחלטת של כל העניין של בית המקדש.

הבעיה לא הייתה מה הם אכלו שם, הבעיה הייתה שאפשר ליהנות ולהתענג בכזה מקום. שהרי משנכנס אב ממעטין בשמחה, יהודי לא יכול לשמוח בחודש אב, כיון שבחינת השמחה שיש בחודש אב, ה"משוש כל הארץ", נעקר בחודש אב. ואין אפשר לאכול ולשתות, לשמוח ולהתענג במקום שרואים את חורבן בית המקדש ואת השפלתו.

זו הייתה שיא הירידה שלהם בגלות מדי - גלות העוה"ז. שהרי 'ירושלים' זה עניין של רוחניות, וכפי שהגמרא אומרת (פסחים ח' ב): "א"ר אבין בר רב אדא אמר ר' יצחק: מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים? כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו וכו'. מפני מה אין חמי טבריא בירושלים? כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דינו". ירושלים - זה מקום רוחני בתכלית, וכשכל-כך שוקעים בתענוגות של פרס ומדי, הרי שזה מאפשר עקירה מוחלטת של כל זכר לירושלים.

"ישנו מן המצוות" - קיימו מצוות במצב של תרדמה ואדישות

כתוב בגמרא (מגילה י"ג ב): "אמר רבא, ליכא דידיע לישנא בישא כהמן. אמר ליה, תא ניכלינהו. אמר ליה, מסתפינא מאלהיו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי. אמר ליה, ישנו מן המצוות". מה הביאור "ישנו מן המצוות"? ממה נפשך, או מקיימים מצוות או לא מקיימים מצוות. אלא ש"ישנו מן המצוות", היינו, שמקיימים מצוות, אבל אין את החוס, אין את הלב, אין את האכפתיות, אין את ה'ברען', העוה"ז אוכל בהם בכל פה, זהו "ישנו מן המצוות". הם מקיימים את המצוות אבל לא במצב של אכפתיות, של התלהבות, של אש קודש אלא במצב של תרדמה, אדישות - "ישנו מן המצוות".

"סוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר"

הרמב"ן כותב בריש פרשת תרומה (שמות כה, ב): "וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתיב (דברים ה כא) הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן וכו' והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבנו יבין סוד המשכן ובית המקדש וכו'".

והנה מוטל עלינו בכל זמן לחיות ולזכור את מעמד הר סיני, כנאמר בתורה (דברים ד, ט): "השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב". נאמר בזה ציווי מיוחד שצריך לזכור איך ובאיזו צורה התורה נמסרה. לא די לקיים את עצם המצוות, אלא יש חיוב לקיים את המצוות בצורה של מעמד הר סיני, באופן של אימה, יראה, רתת וזיע, ו"פרחה נשמתם". התורה לא נמסרה בצורה של 'תרדמה', אלא באופן של אש גדולה מאד, באופן שאדם יהיה דואג על התורה ועל המצוות כמו שדואג על החיים שלו. בית המקדש הוא "בית חיינו" - רחם על ציון כי היא בית חיינו, וכי אדם מתייחס לחיים שלו באדישות? אדם ישן מהחיים שלו? אדם שנמצא בסכנה גשמית - הוא ישן? הוא רדום? הרי על כל דבר קטן הוא מבוהל ורץ לרופא, הוא חרד, דואג ומפחד.

ממהר לבית המקדש, ל"בית חיינו", לקבל חיות, להתחבר למקור החיים, ועד שלא מתכפר אין לו שמחה, כי השמחה יצאה מירושלים, שם היה "רכתי צפון" - קרבן חטאת, שם היה אפשר להתרפא ולהינצל מעבירה בשוגג. הצורה הזאת של "יפה נוף משוש כל הארץ", זו הצורה של מעמד הר סיני. וכאמור, במעמד הר סיני לא נמסרה רק התורה, נמסר גם איך צריך להתייחס לתורה, שאם ח"ו עבר אדם עבירה בשוגג - הוא בסכנת חיים, ולכן ירא ודואג וחרד, ועד שלא יגיע לירושלים אין לו שמחה ואין לו מנוחה, אלא מפחד פחד מוות. זה מה שהתחדש במעמד הר סיני וזה אסור לשכוח, על זה התורה הזהירה מפורש: "השמר לך ושמור נפשך מאד", החיים שלך תלויים בזה שאתה זוכר את מעמד הר סיני, את צורת המסירה של התורה.

כיון ששכחו את המקדש - מתן תורה - נתחייבו בנפשם

מעתה מובן מה שבאותו דור התחייבו ישראל כליה. שהרי התורה מזוהרה "שמור נפשך" אם תשכח את מעמד הר סיני, ואין לך שכחת מעמד הר סיני גדולה יותר מזה שיהודים מסוגלים לשבת בסעודה - שנרמס בה כבוד המקדש ורואים בה את החורבן בצורה הנוראה ביותר - ולשמוח ולהתענג באותו מקום. הייתה שם התנתקות מוחלטת מהבחינה של "אלוקים חיים", שהיא בחינת מעמד הר סיני כפי שנאמר על אותו מעמד: "השמע עם קול אלוקים חיים וגו'". כביכול, פתיל החיים ניתק באותה סעודה. ההתחלה הייתה כשהשתחו לצלם, וסופה כשהנהנו מהסעודה, בא זה וגילה על זה.

WE

find throughout the Megillah that the setting of the story takes place in the city of Shushan. However, Shushan is generally not just referred to as "Shushan." It is labeled as "שושן הבירה"—Shushan the capital city." Why is this added description repeated so many times? Even if we need to know that Shushan is the seat of Achashveirosh's government, wouldn't it be sufficient to tell us that once?

This question becomes even stronger due to the fact that the Megillah was written by Mordechai and Esther with ruach ha'kodesh and then ultimately added to the corpus of Tanach by the Anshei Knesses HaGedolah,² and therefore every word in the Megillah is extremely significant. Furthermore, Shushan is also labeled as Shushan HaBirah in the special Al Hanisim tefillah that is added to davening and bentching on Purim. Why was this extra word "HaBirah" inserted into the Megillah so many times, and why was the tefillah formulated using this seemingly superfluous word?

I think we can better understand the significance of "HaBirah" by taking a look at the way that the Amora Raish Lakish interprets the word in a different context. The Gemara in Yoma quotes from a Mishnah in Parah that uses this uncommon word.³ Raish Lakish explains that the entire Beis Hamikdash is called "birah," as is clear from a verse in Divrei HaYamim in which David HaMelech asks Hashem to enable his son Shlomo to build the "birah."⁴

Once we know that the word birah is generally a reference to the Beis Hamikdash, we can appreciate why this word was continuously placed into the Megillah. Perhaps Mordechai and Esther wanted to stress to the readers that the backdrop to the entire story of Megillas Esther revolved around the rebuilding of the Beis Hamikdash.

Achashveirosh desired to replace the Beis Hamikdash of the Jews with his palace in Shushan, which he tried to turn into his birah. We see this idea clearly throughout the elaborate description of Achashveirosh's royal feast in the first chapter of the Megillah. The Gemara explains that the very purpose of the feast of Achashveirosh was to celebrate his mistaken calculation that seventy years had passed and the Jews were still in exile, even though Yirmiyahu had prophesied that they would be redeemed from the Babylonian exile after seventy years.⁵ Achashveirosh, therefore, brought out the holy vessels from the Beis Hamikdash and used them at the banquet, and he also wore the priestly garments in honor of the celebration.⁶ Clearly, he was trying to substitute the Beis Hamikdash of the Jews in Yerushalayim with his "temple" in Shushan HaBirah.

However, Mordechai's overwhelming love for Yerushalayim and the Beis Hamikdash could not tolerate this. Mordechai was listed as one of the first people who had returned with Zerubavel when Koresh had authorized the rebuilding of the Beis Hamikdash.⁷ But, he was then forced to

leave Yerushalayim when Achashveirosh, who had taken over the rulership, withdrew the building permit. Mordechai had no choice but to leave his beloved city of Yerushalayim in order to go to Shushan to attempt to lobby for an allowance to continue the building of the Beis Hamikdash.⁸ Mordechai's mindset was, therefore, completely absorbed in his affection and attachment to the Beis Hamikdash, even while he was in Shushan.

The Vilna Gaon explains in his commentary on Esther, that immediately after the Megillah introduces Mordechai, it describes him as the one who was exiled from Yerushalayim and even repeats the term "exile" three times. This, says the Vilna Gaon, is intended to teach us how great Mordechai's love was for Eretz Yisrael. Mordechai had such a chibah for Eretz Yisrael that he was actually exiled on three separate occasions because he kept on returning to Yerushalayim even after being forced out.⁹

וזה מה שחידש מרדכי, שיש עוד אופן שעושה ניתוק. לא דרך השקפות פסולות, אלא ע"י לשקוע ב'מדי ופרס', עד כדי שכבר אין שום חמימות, אין שום זכר למעמד הר סיני, אין שום התלהבות של קדושה, "ישנו מהמצוות", עושים מצוות, אבל על דרך של "ישנו מהמצוות". נהגו מסעודתו של אותו רשע, אכלו כשר ונהגו שם למרות חורבן בית המקדש.

ומכיון שמרדכי ידע מה הייתה הבעיה של היהודים, ידע גם להחזיר את כלל ישראל ולכוון אותם שהתשובה שלחם תהיה על האופן הזה. מרדכי למד אתם את פרשיות העומר, החזיר אותם לבית המקדש, לימד אותם ענייני עבודת המקדש. הוא לימד אותם מה זה בית המקדש, הוא לימד אותם מה זה קטורת, "מרדכי מן התורה מגין דכתיב מר דרור ומתרגמינן מירא דכיא" (חולין קל"ט ב'), לימד אותם תפילה, "כי בייתי בית תפילה לכל העמים". עד שהם חזרו לבית המקדש, שהתשובה שלחם התבטאה בזה שהם חזרו למעמד הר סיני, ולכן נאמר "קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם", ודורשת הגמרא (שבת פ"ח א):

"קיימו מה שקיבלו כבר", קבלת התורה בסני היתה בכפיה של "הר כגאית", אבל בזמן מרדכי קיבלו את התורה ברצון, בהתלהבות, בשמחה ובחשק.

חודש אדר - מעמד הר סיני מחדש

יוצא אפוא, שמה שהתחדש בחודש אדר, זה מעמד הר סיני מחדש, ומעמד הר סיני זה בית המקדש - כמו שכתוב ברמב"ן. ולכן זכו באמת שבנו להם את הבית. "ובמלכות אחשוורוש בתחלת ממלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים" (עזרא ד, ו) - ביטלו את עבודת בית המקדש. וכתוצאה מכך ששבו בתשובה, זכו לבניין בית המקדש.

מענה מבוארים היטב דברי הגמרא "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מריבים בשמחה", כיון שחודש אב הביא לנו את ביטול השמחה על ידי חורבן הבית, ה"יפה נוף משיש כל הארץ" נעקר מהעולם, אין שמחה - ממעטין בשמחה". לעומת זאת בחודש אדר קבלו היהודים את בית המקדש בחזרה, ע"י תשובתם. אמנם קודם שחזרו בתשובה ירדו וירדו; אבל מהירידה הזו הייתה עליה גדולה שכמוה לא הייתה, "קיימו וקיבלו היהודים", עשו "מעמד הר סיני" יותר ממעמד הר סיני הראשון.

א"כ, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - בגלל חורבן וביטול בית המקדש, ממילא מתחייב מזה שמשנכנס אדר - שבחודש זה הייתה קבלת התורה מאהבה ובדרגה גבוהה מאד, שזה בחינה של בית המקדש, א"כ אם חורבן הבית משפיע על כל החודש ביטול השמחה, או אז חודש אדר שהתחדש בו קבלת התורה מאהבה, ברצון בשמחה, וע"י זה התחדש שזכו עוד פעם לבית המקדש, בוודאי שגורם לריבוי שמחה.

Perhaps that is also why we find throughout the course of the Megillah that Mordechai is always "ישב בשער המלך"—sitting at the gate of the palace."¹⁰ It is possible that Mordechai was constantly situated there in order not to lose his perspective on what Achashveirosh was trying to accomplish. Mordechai did not want to have hesech hadaas from the Beis Hamikdash for even one moment and he therefore chose to sit as close as possible to the king's palace in order to feel the pain and sense the loss of the Beis Hamikdash. He therefore sat at the gate of the king Achashveirosh and cried and davened to return to the gates of Yerushalayim.

Mordechai's entire essence was intertwined with the Beis Hamikdash and the kavod HaShechinah and that can be seen even in his very name. The Gemara says that Mordechai's name is hinted to in the spice of the ketores מיר דכיא, which the Targum Onkelos translates as מיר דרור, which is almost identical to the name מרדכי.¹² The ketores was the incense that

permeated the Beis Hamikdash every single day. The Vilna Gaon writes that the sense of smell to which the ketores appeals is closely linked to tefillah, which Mordechai personified—which gives off a pleasing scent, a ריח ניחוח, to Hashem.¹³

בתוכנו של שלוש התכונות שמצאו חז"ל במרדכי, ואשר נבחרו לייצג את אישיותו בפסוק המציג אותו לראשונה; נתבונן ונגלה מכה משותף, והוא - בית המקדש "בן יאיר" - שהאיר עיני ישראל. מאמרי חז"ל רבים מציגים את העובדה שביהמ"ק הוא מקור האור בעולם; "מהיכן אורה נבראת? ממקום המקדש" (בראשית רבה ג, ד), "כשם שהשמן מאיר - כך ביהמ"ק מאיר לכל העולם" (שמות רבה לו, ב), ועל הפסוק בבניין שלמה שמתאר את חלונותיו של הבית, "ויעש לבית חלוניו שקופים אטומים" (מלכים א, ו, ד), דרשו חז"ל "כדי שיהא האור יוצא מביהמ"ק ומאיר לחוץ" (בבבא רבה טו, א).¹²

ב"ן שמעי" - ששמע א-ל תפילותיו. הפסוק החוזר כחוט השני בתפילת שלמה בתנוכת הבית הוא "ואתה תשמע השמים", והשמיעה הזו עוברת דרך מקום המקדש "לשמע אל התפילה אשר יתפלל עבדך אל המקום הזה. ושמעת אל

תחינת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע אל מקום שבתך אל השמים" (מלכים א, ח, ט-ל). וכך גם נפסק להלכה: "היה עומד בחוצה לארץ יכוין ליבו כנגד ארץ ישראל, שנאמר 'והתפללו אליך דרך ארצך' (שם, מז). היה עומד בא"י וכוין את ליבו כנגד ירושלים שנאמר 'והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה' (שם מז). היה עומד בירושלים וכוין את ליבו כנגד ביהמ"ק שנאמר 'והתפללו אל הבית הזה'" (דברי הימים ב, ו, לב).¹³

"בן קיש" - שחקיש על שערי רחמים. בית המקדש הוא שער השמים. יעקב קורא מפורש למקום שלן שם: "אין זה כי אם בית א-להים זה שער השמים". המקום הזה הלא הוא מקום המקדש; "ויפגע במקום - לא הזכיר הכתוב באיזה מקום אלא במקום הנזכר במקום אחר הוא הר המוריה שנאמר בו וירא את המקום מרחוק" (רש"י, בראשית כח, יא).

וכך עולה, שלפי דרשות חז"ל שלוש התכונות של מרדכי המתארות אותו בייחוס למשפחתו בפסוק ה' נפגשות, ואולי נובעות, ממקום וממקור אחד הלא הוא בית המקדש. בכך משתלב פסוקנו עם מה שנלמד בפסוק הבא שהווייתו של מרדכי בשושן היא הויה של "גולה" כי אכן מסר המקדש וארץ ישראל זורם בדמו ובלט בתכונותיו. ואמנם הדברים נכונים גם לפי פשוטו של מקרא. שכן סופו של הפסוק הוא ראשית זיחוס של מרדכי - "איש ימיני"; ואין לך שבט שהוא שבט המקדש ושבט ארץ ישראל כשבטו של בנימין, ואין לך בן ארץ ישראל בבניו של יעקב בבנימין בנה הקטן של רחל.

27 עניני חסידים

והארבעה עוד בספר 'יושט המלך' עה"פ "שק ואפר יוצע לרבים" (ד, ג), שבעומק היה זה המשך לאבילות על חורבן בית המקדש וגלות כלל ישראל, שכן כלל ישראל היה בסוף השבעים שנה של הגלות, וכסדר התנחמו ש"שפך חמתו על עצים ואבנים", ובכך כלל ישראל ניצל ממות לחיים, ואילו כעת רואים שכסיוס השבעים שנה תחת שיחזורו לארצם עוד נגזר עליהם גזירה שלא היתה מיום היות כלל ישראל לעם - "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד".

והנה "בלילה" ההוא נדהה שנת המלך" וביקש שיקראו לפניו בספר דברי הימים, ואמרו חז"ל (מגילה טו): "וימצא כתוב. כתב מבעי ליה, מלמד ששמי מוחק וגבריאל כותב", ופרש"י "שמי" - סופר המלך, שונא ישראל היה, ומימות כורש היה, כמו שנאמר בספר עזרא שכתב שטנה על בנין הבית", נמצא מחיקתו את המעשה שאירע עם מרדכי היה המשך לאותו כתב שטנה, ששמי לא רצה שיזכר המלך שמרדכי היהודי הצילו, פן ירצה להכיר לו טובה, ואולי יוכל מרדכי לפעול אצל המלך על בנין בית המקדש, וכפי שהבאנו לעיל שאכן זה היה הסיבה שמרדכי הציל (את המלך - שכן אמר "מוטב זה שיחיה, שמא יתן לי רשות לבנות בית המקדש").

It is also interesting that *Rashi* quotes from *Targum Onkelos* that the word *מוריה*, which is the name given to the mountain upon which the Beis Hamikdash sits, is also derived from the same word *מר*, and also alludes to the *avodas haketores* that is performed on that mountain.¹⁴ We see, therefore, that both *Mordechai's* name and the name for the mountain of the Beis Hamikdash are derived from the very same word in the Torah, further illustrating an intrinsic bond between them.

29

ובפירוש הגר"א פירש שכל מה שהזכירו המלך ליתן כבוד ויקר למרדכי היהודי קודם משתה אסתר לא היה רק בגלל המעשה עם המן ששאל לו "מה לעשות יקר וכר", אלא היה זה עצה עמוקה להקדים את אסתר, שמא תבקש למחרת לעשות יקר וגדולה למרדכי על אודות מה שהציל את המלך, ובודאי מרדכי יבקש על בנין בית המקדש, על כן נודדו אחשורוש והמן ליתן לו שכר קודם המשתה כדי שלא יהיה לאסתר פתחון פה ולומר "שלא נעשה עמו דבר".

ובזה ביארנו מה שלבסוף נגזר דינו של המן באופן שהיה "נופל על המטה" אשר אסתר עליה, שהוא רמוז שהמן - עמלק פוגם בכלל ישראל ומונע את היחוד של השי"ת עם כלל ישראל, 'קודשא בריך הוא ושכינתיה', אשר מקומו בבית קודש הקדשים הנקרא בכביא חדר המ' (מלכים ב יא ב), ועל כן לבסוף ה'מלך' (מלכו של עולם) מקנא את קנאתו והורג את המן הרשע (ועי' עוד בהרחבה בספר 'יושט המלך' ג, ז ט-י).

ואכן מיד אחרי הריגת המן, היינו מחייבת עמלק, התחיל צמיחת קרן ישראל, כדברי חז"ל (עי' רש"י בראשית כה יג, וגמ' מגילה וי) "כשזה קם זה נופל", ואזי "מרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות" (ח טו), וביארנו בארוכה בפנים שהמלכת מרדכי למשנה למלך ויציאתו כיבגדי מלכות היה ההתחלה והיסוד לבנין בית המקדש, כדברי חז"ל (סנהדרין כ): "שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה", מרדכי היה כעין המלך, המאחד את העם, וזה היה ההכנה למלחמת כלל ישראל בעמלק שהיה בי"ג אדר לשנה הבאה, ואזי - אחר מחייבת עמלק - יכלו כלל ישראל לעלות לציון ולבנות את בית המקדש.

"משנה למלך אחשורוש" / פרק י

30 חסידים קטן

מלכות בראשו וצווה להמן אל תפל דבר... ואמרו שבאותה שעה היה לו תואר מלך וכל אשר היה מצוה היו מחויבים לעשות מבלי המרות פיו... ומה בקש בזה הלא הוא שונא לישראל? ובייחוד אחר כך כאשר אמרה לו אסתר שהיא בת יהודית איך פרחו שנאותו? היהפוך כושי עורו?¹⁵ ואת כל התמיהות האלה מתרץ ר' יונתן אייבשיץ בהמצאה מתוחכמת כדרכו על דרך הדרוש האהובה עליו. "הנה כבר נודע כי מלכים קדמונים, כך דרכם כסל למו, להתחכם בקסמים ועצבים ותרפים לדעת מי ימשול אחריהם. ועיין ביוסף בן גוריון ותראה כי רוב מלכים קדמונים עשו כן, וכן כתבו שאר כותבי זכרונות. והנה אחשורוש התחכם לדעת מי ימלוך אחריה, ראה בקסמים והוברי שמים וכלדיים שיהודי ימלוך אחריה וימשול בממשלתו וישב על כסאו ולזה חרה לו עד למות, כי לריק יגע, ויבזו אחרים ממשלתו. וחשב מתחילה שהגיעו ימי פקידה והם יגישו

Another link between Mordechai and the Beis Hamikdash can be seen from the lineage of Mordechai as it is recorded in the *Megillah*. The verse in *Megillas Esther* labels Mordechai as both "איש יהודי" as well as "איש מיני".¹⁵ The Gemara offers a number of resolutions to how Mordechai can descend from both *Shevet Yehudah* and *Shevet Binyamin*. The first answer given is that Mordechai's father descended from the tribe of Binyamin, while his mother was from the tribe of Yehudah.¹⁶ This combination of these two *shevatim* of Binyamin and Yehudah is reminiscent of another place where these two *shevatim* are encompassed, which is at the site of the Beis Hamikdash. The Gemara says that the Beis Hamikdash was located on land that belonged to these two *shevatim*.¹⁷ The *Megillah's* recording of Mordechai's lineage thus also reflects this deep affinity that he had for his ancestral roots in the Beis Hamikdash. The Mishnah in *Shekalim* records various leadership appointments during the period of the Beis Hamikdash.¹⁸ It states that Mordechai,¹⁹

who was also known as *Pesachya*, was the administrator of the *kinin*, bird nests, meaning the collection chest to purchase the pairs of bird offerings in the Beis Hamikdash. But, what is the connection between Mordechai and the Temple bird offerings? Was there a particular reason why Mordechai was specifically chosen for this position?

There were only two types of birds that were eligible to be brought as offerings in the Beis Hamikdash: תורים ובני יונה, which are turtledoves and young doves. The *Ramban* explains that doves were specifically chosen because the Jewish nation is compared to a dove. While other birds will never return to their nest that has been tampered with, a dove is unique in that it will always return to its original nest. The Jewish nation has that same characteristic, says the *Ramban*. No matter what happens to their relationship with Hashem, and regardless of how distant we become from Him, the Jewish People will always return to Hashem and His Torah. Just like the dove, they will also always return to their nest in Yerushalayim and in the Beis Hamikdash, where they maintain the closest form of their relationship with Hakadosh Baruch Hu.²⁰

Perhaps Mordechai was a perfect fit for this position because Mordechai was always yearning and longing for the return from exile and for the rebuilding of the Beis Hamikdash. His entire life revolved around bringing about the greatest amount of Hashem's glory in this world—and that can only be accomplished fully with the rebuilding of the Beis Hamikdash and the restoration of the *kavod HaShechinah*.

We can suggest that Mordechai's yearning for the return to Yerushalayim and to the Beis Hamikdash is even alluded to in the very last verse in *Megillas Esther*. The verse says that Mordechai was "דרש טוב לעמו"—He sought the good of his people." However, what "good" is the *Megillah* referring to, and why does the *Megillah* close with such praise?

The Gemara in *Berachos* says that we can find a reference that the blessing of "בונה ירושלים—the [re]building of Yerushalayim," must be included in bentching. The Gemara derives this from the word הטוב, the good, which

is found in the verse that is used as the source for *Birkas Hamazon*.²¹ The Gemara says that just as the word הטוב in Moshe Rabbeinu's plea to enter into Eretz Yisrael is a reference to Yerushalayim,²² so too, the "good" in connection with bentching also refers to the rebuilding of Yerushalayim.²³

The fact that the Talmud says that the word טוב in the Torah is a reference to Yerushalayim and the Beis Hamikdash may allow us to explain the word טוב at the end of the *Megillah* in the same manner. The closing verse of the *Megillah* may be teaching us why the miracles of Purim

מכסאו. וכאשר לדעתו הגיע קץ ויכזב שמח ועשה משתה, ועם כל זה חשב מזימות כי ליבו מלא תוגה ושיהודים יירשו כבוד ממשלתו, ולכן שנאתם כבושה בלבן ותשב מזימות לכלותם בל יקומו לירש כבוד ממשלתו, ולכן כאשר בא המן והלשון עליהם לכלותם נתמלא שמחה, כי יום זה שקיוהו [נובחה תירץ שאלה ג לעיל]. יזכר נודע מפאת גזירת כוכבים, אף שזכות מעשה וכדומה מבטל גזירתם, מ"מ צריך לחול הדבר במקצת, כמו בכלדיי מצרים שאמרו רעה נגר פניהם שכוכב מורה על הריגה ושיד והיה במקצת. שملו והטיפו דם ברית קודש... ולכן כאשר בלילה נדדה שנת המלך וחשב כי הגיע קיצו כמבואר במדרש ונתודע לו שראוי לשלם גמול למרדכי היהודי התחכם ליתן קיום למול ולחזיון שיחול בדבר מן, ולכך צוה ליתן כתר מלכות בראשו ולחלוק לו יקר וכבוד כאילו מלך לשעה בכל אופנים, כי בזה יתקיים החזיון והקטם שיהודי יירש כתר וכבודו [ותירץ בזה את השאלה הרביעית].

ולפי המהלך הזה שאחשורוש חשב מאד שירשו יהיה יהודי הוא מסביר את פתרו מבנין בית המקדש ואת מינויו של המן על כל השרים. והוא כי אמריו שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתו לארץ וזהו סדרן ראשון להעמיד מלך ואח"כ להכרית זרעו של עמלק ואח"כ לבנות את בית הבחירה... ואחשורוש ידע זאת, כי תלוי בנין בית הבחירה בהכניע זרעו של עמלק, ולהיות כל מגמתו שבל יעלה ישראל מעלה כאשר כתבתי טעמו לעיל [שלא יהא יהודי יורש את כסאו] ולכן הגביה המן ובניו וגדל ממשלתם. כי בזה היה בטוח. כל זמן שהם בתואר המעלה שאי אפשר להיות מתרומם קרן ישראל... ולהיות כי אחשורוש ידע שאסתר שנאת לחמן... וירא לנפשו אולי תבקש מפלת והכניעת עמלקים אמר עד חצי המלכות ולא

דבר שחוצץ היינו להכניע עמלקים [והותרה בזה השאלה הראשונה].
 31b
 ובוה מובנת מאד התפנית ביחסו ליהודים, אבל כאשר נתודע לו אח"כ שאסתר יהודית הבין המראה והעניין, כי בנכרים הכל אחר משפחת האם, והבין שבנו שיהיה לו ממנה - יורש העצר הוא יהודי בתואר משפחת אמו, והוא יירש אחריו כבודו וכסאו כאשר היה באמת שדריוש ירש כסאו וכתרו וממשלתו ואם כן נחה דעתו... ובוה שמח ונח דעתו למאד ולכן נהפך לעם ישראל לאהוב... ולפי הנ"ל ניחא [מה שלא אמר עד חצי המלכות אחרי מפלת המן] כי כל כוונתו היתה מבלי להכרית עמלקים [שלפי דעתו הגנו עליו מפני היורש היהודי] אבל כאשר שכבר נפל שירד ונכרתו [וגם התברר לו שהיורש היהודי הוא ממש בנות תו לא אמר עד חצי המלכות. ואסתר גם לא נצרכה לבקש על זה כי הבינו בעצמם שיהיה... [והו] התשובה על השאלה השניה דלעיל].

העולה מכל המהלך הזה הוא שמרדכי ואסתר היו צריכים שניהם את המלוכה [היא כמלכה והוא כמשנה למלך] כדי להתחיל את שרשרת המצוות שסופן ושיאן הוא בנין בית המקדש. ולהיות כי אין עמלק נופל אלא ביד מלך כי ראשית גויים. עמלק כדדרשין כי תחילה צריך להעמיד מלך, ואח"כ להכרית זרעו של עמלק. ולכן מרדכי שבקש להכרית זרע עמלק יצא מלפני המלך ודרשין שנעשה מלך ויצאו לו מוניטין בעולם ואם כן לו הכח והרשות להכרית זרעו של עמלק. וכל עניינם היו לשם שמים ותפס מלוכה כדי להכניע זרים ואח"כ יהיה קיום לבית המקדש ואין כאן תמיהה כנ"ל כי כוונתו היתה לשם שמים.

ultimately led to the return to Yerushalayim and the rebuilding of the second Beis Hamikdash. It was primarily due to the fact that Mordechai was דרש טוב לעמו, he sought the good for his people. Mordechai's entire essence was always seeking and yearning for the "good" of the Beis Hamikdash. Mordechai was like a dove who wanted nothing more than to return to his nest in Yerushalayim and was constantly sitting at the gates of the king's palace to feel the pain of being forced to sit at the gates of Achashveirosh's birah, instead of being able to sit at the gates of Hashem's birah in Yerushalayim.

We need to try to learn from the lesson of Mordechai and constantly yearn for the return to Yerushalayim and for the rebuilding of the Beis Hamikdash. The Gemara quotes the verse, "ציון היא דרש אין לה"—She is Tzion, there are none who seek her,²⁴ to teach us that Yerushalayim needs constant seeking.²⁵ Just as Mordechai was דרש טוב לעמו, we must daven and seek the return of our true and everlasting birah, the third Beis Hamikdash, may it come speedily in our times.

